

horum nebulis operire conatus est, et quod me fecit causam, cum defecisset in causa; de me quoque ipso nihil dicens, nisi quod aut omnino falsum esset, aut culpandum non esset, aut ad me jam non pertineret. Sed interea vos, quos inter me, et illum iudices posui, sapitis-ne aliquid inter verum falsumve discernere? inter inflatum et solidum, inter turbidum et tranquillum, inter tumidum et sanum, inter divina prædicta et humana præsumpta, inter probationes et criminationes, inter documenta et figmenta, inter causæ actionem et causæ aversionem? Si sapitis, bene et recte: si autem non sapitis, nos vestri curam gessisse non pœnitebit: quia et si cor vestrum ac pacem non convertitur, pax nostra tamen ad nos revertetur.

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

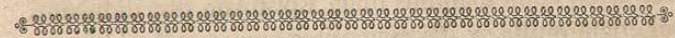
AD CATHOLICOS EPISTOLA

CONTRA DONATISTAS,

VULGO

DE UNITATE ECCLESIAE

LIBER UNUS¹.

Proposita quæstione, Sit-ne Christi Ecclesia apud Catholicos, an apud Donatistas, quod hic nonnisi ex sacræ Scripturæ locis certis et claris definiendum, proferuntur primum testimonia ex Instrumento Vetere ac Novo quam plurima, quibus ostenditur doceri evidenter ac certo, Ecclesiam Christi veram eam esse, quæ toto terrarum orbe diffunditur. Deinde vero, quæ pauca ex iisdem canonicis Scripturis objectari a schismaticis solent pro parte Donati, ea et ambigua incertaque esse, et per se ad eorum tuendam causam, cum ratione contraria explicari possint, nullum robur habere. Donatarum etiam de traditione, de persecutione, aliæque in Catholicos calumniæ data occasione refutantur.

Augustinus episcopus, dilectissimis fratribus ad nostræ dispensationis curam pertinentibus : Salus quæ in Christo est, et pax unitatis et charitatis ejus sit vobiscum, et integer spiritus vester et anima et corpus in diem Domini nostri Jesu Christi servetur.

I. MEMINISTIS, fratres, Petiliani Donatistarum Constantiniensis episcopi perparvam Epistolæ partem in manus nostras aliquando venisse, eique particulæ quod responderimus scripsisse me ad dilectionem vestram. Sed cum postea tota et plena nobis a fratribus qui ibi sunt mitteretur, placuit ei ab exordio respondere, tanquam præsentis ageremus : quemadmodum semper scitis nos cum eis agere voluisse, ut sine studio contentionis, quid vel ab ipsis vel a nobis dicatur, collata disputatione omnibus appareret. In multorum enim manibus illam Epistolam esse didicimus, qui etiam multa ex illa memoriter tenent, aliquid verum adversus nos eum dixisse arbitrantur. Sed nunc si legere voluerint quæ respondimus, profecto intelligent quid sibi abjiciendum, et quid tenendum sit. Neque enim illa nostra sunt, sicut ipsi possunt considerare, si velint sine studio partium judicare : nam de Scripturis sanctis ita sunt omnia prolata et probata, ut ea negare non possit, nisi qui illarum Scripturarum se inimicum esse profitetur. Sed de illo opere nostro video quid possint dicere illius tam malæ causæ pertinacissimi defensores : me videlicet absentis Epistolæ respondisse, ubi verba mea ille non audiret, quibus continuo responderet. Defendat ergo verba Epistolæ suæ, etsi potest ostendat, responsionibus meis non ea fuisse refutata atque convicta. Aut si hoc non vult, faciat et ipse huic Epistolæ meæ, quod ego illi ipsius, cui jam respondi. Il-

¹ Vide D. Guillon, tom. xxii, pag. 278-282.

lam quippe scripsit ad suos, sicut ego hanc ad vos : cui si velit etiam ipse respondeat.

II. Quæstio certe inter nos versatur, ubi sit Ecclesia, utrum apud nos, an apud illos. Quæ utique una est, quam majores nostri Catholicam nominarunt, ut ex ipso nomine ostenderent, quia per totum est. Secundum totum enim, καθ' ὅλον Græce dicitur. Hæc autem Ecclesia corpus Christi est, sicut Apostolus dicit : « Pro corpore ejus, quæ est Ecclesia¹. » Unde utique manifestum est, eum qui non est in membris Christi, christianam salutem habere non posse. Membra vero Christi per unitatis charitatem sibi copulenter, et per eandem capiti suo cohærent, quod est Christus Jesus. Totum igitur quod annuntiat de Christo, caput et corpus est : caput est ipse unigenitus Jesus Christus Filius Dei vivi : « Ipse salvator corporis², qui mortuus » est propter delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram³ : « corpus ejus Ecclesia, de qua dicitur, « Ut exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi⁴. » Inter nos autem et Donatistas quæstio est, ubi sit hoc corpus, id est, ubi sit Ecclesia. Quid ergo facturi sumus ? in verbis nostris eam quæsituri, an in verbis capitis sui, Domini nostri Jesu Christi ? Puto quod in illius potius verbis eam quærere debemus, qui veritas est, et optime novit corpus suum. « Novit enim Dominus qui sunt ejus⁵. »

III. Quæ sint autem verba nostra, in quibus eam quæri non oportet, advertite, et videte etiam ibi quid intersit inter nostra verba et illorum : et tamen in verbis nostris Ecclesiam quæri nolumus. Quidquid nobis invicem objicimus, de traditione Codicum divinatorum, de thurificatione, de persecutionibus, verba nostra sunt. Et in talibus quidem

¹ Coloss. 1, 24. — ² Ephes. v, 23. — ³ Rom. iv, 25. — ⁴ Ephes. v, 17. — ⁵ 1 Tim. ii, 19.

nos hunc tenemus modum, ut vel utraque **vera** esse deputentur, sive quæ a nobis, sive quæ ab ipsis **dicuntur**, vel utraque falsa, vel nostra vera et sua falsa, vel **nostra** falsa et sua vera. Et in his omnibus nullum crimen **esse** orbis christiani, cui nos communicamus, ostendimus. Si enim vera sunt crimina et quæ a nobis in illos et quæ **ab** ipsis in nos dicuntur, faciamus quod ait Apostolus: « **Donantes** nobismetipsis, sicut et Deus in Christo **donavit** nobis¹: » ut maligni homines, nec illi qui forte fuerunt vel sunt apud nos, nec qui vel fuerunt vel sunt apud **illos**, impediunt concordiam nostram et vinculum pacis, **uno** eorum scelere correcto, quod se frustra separaverunt **ab** unitate orbis terrarum, cum tales haberent. Si autem utraque falsa sunt, sive quæ nos illis, sive quæ illi nobis **objiciunt** vel de traditione, vel de persecutione innocentium; **nullam** video litis causam, nisi quia est causa ut illi se **corrigant**, qui se sine causa separaverunt. Quod si nos **vera** **dicimus**, quoniam Gesta quæ proferimus, et Litteris **Imperatoris** ad quem tunc et primo scripserunt et **postmodum** appellaverunt, et totius orbis communione firmamus; quæ autem illi dicunt, ideo falsa esse convincuntur, **quia** ipsis temporibus, cum eadem quæstio versaretur, **obtinere** causam suam minime potuerunt: major in eis **apparet** sacrilegæ animositatis furor et animarum innocentium persecutio, quam si solo schismatis crimine tenerentur. **Et** illa quidem tribuant, non omnibus, sed quibus **voluerint** suorum, schisma tamen crimen est omnium. Porro **si** crimina traditionis et persecutionis vera volunt esse **quæ** objiciunt, et falsa quæ objiciuntur a nobis, nec sic purgantur a crimine schismatis. Ad quosdam quippe illa pertinere possunt, non ad universum orbem christianum. Quem si contagione perisse arbitrantur; omitto dicere, quam multa sancti

¹ Ephes. iv, 32.

bono pacis etiam cognita mala in hominum congregatione toleraverint: illud dico, isti ostendant, quomodo eorum contagione non perierint, quos sacrilegos incestatores consecratæ pudicitie foeminarum intes se latere vel latuisse, vel modo nesciunt, vel aliquando nescierunt. Profecto dicturi sunt, hoc ipso se non contaminatos quod nescierunt. Quomodo ergo contaminatus est orbis, qui nescit adhuc an vera sint ista quæ dicuntur? Putemus nobis modo probata, modo demonstrata: quid agimus de tot gentibus? Deseruntur nescientes, ergo deseruntur innocentes: et cum illud sit nullum crimen illorum, hoc esse incipit sceleratissimum nostrum. An currere debemus, et eos docere quod scimus? Ut quid hoc? Si ut innocentes sint: innocentes sunt etiam dum nesciunt. Non enim malefacta hominum cognoscendo, sed cognitis non consentiendo, de incognitis autem non temere judicando, innocentiam custodimus. Ac per hoc, ut dixi, innocens est orbis terrarum, qui crimina quæ ab istis in quosdam dicuntur, etiam si vera dicuntur, ignorat. Ab his autem innocentibus qui se ipsos separaverunt, eodem ipso crimine separationis et schismatis innocentiam perdiderunt: et modo nos docent, vera se dicere in quosdam, ut ab eis nos separent in quos non habent vera quæ dicant.

IV. Hoc enim eis dicit orbis terrarum, quod quidem sermone brevissimum est, sed robustissimum veritate. Afri nempe inter se episcopi confligebant: si finire inter se obortam dissensionem non poterant, ut sive per concordiam compositis, sive degradatis qui male contenderent, hi qui bonam causam habebant in communione orbis terrarum per unitatis vinculum permanerent; restabat utique ut episcopi transmarini, qua pars maxima diffundebatur Ecclesie catholice, de Afrorum collegarum dissensionibus judicarent, illis videlicet instantibus qui crimen

malæ ordinationis aliis objiciebant. Hoc si factum non est, culpa eorum est a quibus fieri debuit, non orbis terrarum, qui non ad se perlata nescivit. Si autem factum est, quid peccaverunt ecclesiastici judices, qui crimina etiamsi vera et ad se delata, sibi tamen non probata, damnare nullo modo debebant? Numquid eos mali polluere poterant, qui eis manifestari non poterant? Si autem manifestati sunt eis, et aliqua vel segnitia vel conniventia tales a communione remove noluerunt, et perverso iudicio pro eis etiam dixerunt sententias: quid peccavit orbis terrarum, qui causam illam malos judices habuisse nescivit, et eos male judicasse non credidit, de quibus judicare non potuit? Sicut enim reorum scelus, si judices latuit, non eos utique contaminavit: sic et iudicum scelus, si aliquod fuit, quia orbem terrarum latuit, eum profecto contaminare non potuit. His igitur innocentibus innocenter communicamus, hodieque nescientes quæ tunc acta sint. Quapropter etiamsi vera esse quæ in quosdam dicunt, hodie didicerimus, nulla causa est cur ab innocentibus qui hæc nesciunt recedamus, et transeamus ad eos, qui propterea crimine schismatis omnes implicati sunt, quia id fecerunt quod nos facere suadent, ut non exemplo Apostolorum toleremus malos, sed exemplo hæreticorum deseramus bonos. Sed faciamus orbem terrarum, (quod fieri non potest,) hodie nobiscum ad liquidum posse cognoscere vera esse quorundam scelera, quos isti criminantur: numquid ex hoc innocentior fieri poterit, quam erat antequam nosset? Sicut enim¹ eos maculare non poterant incogniti mali, etiamsi adhuc in hac vita essent; ita qui jam ex hac vita emigrarunt, etiam cogniti maculare non possunt. Si ergo talis est causa nostra in verbis nostris de quorundam criminibus, quæ alternis nobis objicimus, ut

¹ Forte, cum.

tam invicta sit, etiamsi falsa esse quæ in quosdam illorum dicimus, et vera esse quæ in quosdam nostrum dicunt, hodie cognoscamus, quid habent quod respondeant; sive illa potius vera sint quæ nos dicimus, et falsa quæ dicunt, sive utraque falsa sint, sive utraque vera sint; quandoquidem et ipsi vincuntur ibi, quod solum votis omnibus sibi ut credatur exoptant?

V. Sed ut dicere cœperam, non audiamus, Hæc dicis, hæc dico: sed audiamus: Hæc dicit Dominus. Sunt certe libri Dominici, quorum auctoritati utrique consentimus, utrique cedimus, utrique servimus: ibi quæramus Ecclesiam, ibi discutiamus causam nostram. Hic forte dicturi sunt, Quid quæris in libris, quos ignibus tradidisti? Ad hoc respondeo: Quid times ne legantur isti libri, si eos ab ignibus custodistis? Eos certe ille tradidisse credatur, qui eis lectis non consentire convincitur. Aut si forte isti Libri ita designant traditorem suum, sicut designavit Dominus Judam: legant in eis nominatim et expresse vel Cæcilianum vel ordinatores ejus, eorundem Librorum futuros fuisse traditores, etsi non eos anathematizavero, ipse cum eis judicer tradidisse. Sed neque nos in eis Libris invenimus Majorini ordinatores designatos esse traditores, quamvis hæc aliunde recitamus. Auferantur ergo illa de medio, quæ adversus nos invicem, non ex divinis canonicis Libris, sed aliunde recitemus. Quod si nolint ut auferantur, videant quia et si utraque vera sunt, nulla fuit causa separationis illorum, ut eos fugerent quos habebant: et si utraque falsa sunt, nulla fuit causa separationis illorum ut eos fugerent quos in nullo crimine reperiebant: etsi nostra vera, illorum autem falsa sunt; nulla fuit causa separationis illorum, quia potius se corrigere, atque in unitate permanere debebant: et si nostra falsa sunt, et illorum vera sunt; nulla fuit causa separationis illorum,

quia innocentem orbem terrarum, cui hæc demonstrare vel noluerunt vel non potuerunt, deserere non debebant.

VI. Quærat fortasse aliquis, et dicat mihi: Cur ergo ista vis auferri de medio, quando communio tua, etiamsi proferantur, invicta est? Quia nolo humanis documentis, sed divinis oraculis sanctam Ecclesiam demonstrari. Si enim sanctæ Scripturæ in Africa sola designaverunt Ecclesiam, et in paucis Romæ Cutzupitanis vel Montensibus, et in domo vel patrimonio unius Hispanæ mulieris¹; quidquid de chartis aliis aliud proferatur, non tenent Ecclesiam nisi Donatistæ. Si in paucis Mauris provinciæ Cæsariensis eam sancta Scriptura determinat; ad Rogatistas transeundum est. Si in paucis Tripolitanis et Byzacenis et Provincialibus; Maximianistæ ad eam pervenerunt. Si in solis Orientalibus; inter Arianos et Eunomianos et Macedonianos, et si qui illic alii sunt, requirenda est. Quis autem possit singulas quasque hæreses enumerare gentium singularum? Si autem Christi Ecclesia canonicarum Scripturarum divinis et certissimis testimoniis in omnibus gentibus designata est; quicquid attulerint, et undecumque recitaverint qui dicunt: « Ecce hic est Christus, » ecce ille²: » audiamus potius, si oves ejus sumus, vocem pastoris nostri dicentis: « Nolite credere. » Illæ quippe singulæ in multis gentibus, ubi ista est, non inveniuntur: hæc autem, quæ ubique est, etiam ubi illæ sunt invenitur. Ergo in Scripturis sanctis canonicis eam requiramus.

VII. Totus Christus caput et corpus est. Caput unigenitus Dei Filius, et corpus ejus Ecclesia, sponsus et sponsa, duo in carne una³. Quicumque de ipso capite, ab Scripturis sanctis dissentiant, etiam si in omnibus locis inveniuntur in quibus Ecclesia designata est, non sunt in Ecclesia. Et rursus quicumque de ipso capite Scripturis

¹ Lucillæ. — ² Matth. xxiv, 23. — ³ Ephes. v, 23, 30.

sanctis consentiunt, et unitati Ecclesiæ non communicant, non sunt in Ecclesia; quia de Christi corpore, quod est Ecclesia, ab ipsius Christi testificatione dissentiunt. Verbi gratia, Qui non credunt Christum in carne venisse de Virgine Maria ex semine David, quod apertissime Scriptura Dei loquitur; aut non in corpore ipso resurrexisse, in quo crucifixus et sepultus est; etiam si per omnes terras inveniuntur per quas est Ecclesia, non utique sunt in Ecclesia: quia ipsum caput Ecclesiæ non tenent, quod est Christus Jesus¹; nec in aliqua divinarum Scripturarum obscuritate falluntur, sed notissimis et apertissimis earum testimoniis contradicunt. Item quicumque credunt quidem quod Christus Jesus, ita ut dictum est, in carne venerit, et in eadem carne, in qua natus et passus est, resurrexerit, et ipse sit Filius Dei, Deus apud Deum, et cum Patre unum, et incommutabile Verbum Patris, per quod facta sunt omnia; et tamen ab ejus corpore quod est Ecclesia, ita dissentiunt, ut eorum communio non sit cum toto quacumque diffunditur, sed in aliqua parte separata inveniatur; manifestum est eos non esse in catholica Ecclesia. Quapropter quia cum Donatistis quæstio nobis est, non de capite, sed de corpore, id est, non de ipso Salvatore Jesu Christo, sed de ejus Ecclesia, ipsum caput de quo consentimus, ostendat nobis corpus suum de quo dissentimus, ut per ejus verba jam dissentire desinamus. Ille est autem unigenitus Filius et Verbum Dei; et ideo nec Prophetæ sancti vera loqui potuissent, nisi ab ipsa veritate, quod est Verbum Dei, manifestaretur eis quod dicerent, et juberetur ut dicerent. Proinde prioribus temporibus per Prophetas sonuit Verbum Dei: deinde per se ipsum, cum « Verbum caro factum est, et » habitavit in nobis²: » deinde per Apostolos, quos misit

¹ Ephes, v, 23. — ² Joan. 1, 14.

ad se prædicandum, ut esset salus usque ad fines terræ. In his igitur omnibus quærenda est Ecclesia.

VIII. Sed quoniam multa in alios vel ob aliud dicta, in quos volunt; et ad quos volunt maledici plerumque convertunt, multa etiam propter exercendas rationales mentes figurate atque obscure posita per ænigmatis imagines vel ambiguitatis ancipitem sensum, fallaci aliquando interpretationi consonare et convenire creduntur, hoc etiam prædico atque propono, ut quæque aperta et manifesta deligamus. Quæ si in sanctis Scripturis non inveniuntur, nullo modo esset unde aperirentur clausa et illustrarentur obscura. Verbi enim gratia, videte quam facile sit vel nobis in eos dicere, vel illis in nos, quod ait Dominus Pharisæis: « Similes estis monumentis dealbatis, quæ » a foris apparent hominibus speciosa, intus vero plena » sunt ossibus mortuorum et omni spurcitia: sic et vos a » foris quidem apparetis hominibus justis, intus autem » pleni estis hypocrisi et iniquitate¹. » Hæc sive in illos a nobis, sive ab eis in nos dicantur, nisi prius probetur manifestissimis documentis qui sint, qui cum sint injusti, justos se esse confingant, conviciante magis levitate quam convincente veritate dici, quis mediocriter sanus ignoret? Aliter quippe illa Dominus in Pharisæos dicebat tanquam Dominus, id est, cognitor cordis, et humanorum omnium secretorum et testis et iudex: nos autem prius debemus invenire et ostendere quid arguamus, ne ipsi potius gravissimo crimini insanæ temeritatis arguamur. Sane, si ante docuerint nos tales esse, nequaquam recusare debemus talibus sanctarum Scripturarum verbis nos reprehendi atque contundi. Ita si nos eos tales esse docuerimus, erit similiter in potestate nostra, quibus Dominicis increpationibus jam demonstratos convictosque feriamus.

¹ Matth. xxiii, 27.

IX. Sic et illa interim seponenda sunt, quæ obscure posita et figurarum velaminibus involuta, et secundum nos et secundum illos possunt interpretari. Est quidem acutorum hominum dijudicare atque discernere, quis ea probabilius interpretetur: sed nolumus in has ingeniorum contentiones, in ea causa, quæ populos tenet, nostram disputationem committere. Nulli nostrum dubium est, per arcam Noë, salva rerum gestarum fide, ut deletis peccatoribus domus Justi a diluvio liberaretur, etiam Ecclesiam fuisse figuratam¹. Quæ forte humani ingenii conjectura videretur, nisi hoc Petrus Apostolus in Epistola sua diceret². Sed quod ille ibi non dixit, si quis nostrum dicat, propterea cuncta animalium genera ibi fuisse, quia in omnibus gentibus futura prænuntiabatur Ecclesia, fortasse Donatistis aliud videatur, et aliter hoc interpretari velint. Similiter et ipsi aliquid obscure et ambigue positum, si pro sua sententia interpretentur, si nobis pateat³ aliud inde dicere quod pro nobis sonat, quis erit finis? Nam quidam eorum episcopus, cum hic apud Hipponem, sicut audivimus, sermonem in populo faceret, dixit, eandem arcam Noë ideo bituminatam intrinsecus, ne aquam emitteret suam; ideo autem etiam extrinsecus, ne admitteret alienam. Ad hoc utique valere voluit hanc interpretationem, ne baptismus vel extra Ecclesiam posse exire credatur, vel qui extra datus fuerit, acceptetur. Visus est aliquid dicere, et acclamatum est ab eis qui libenter audiebant, nec diligenter de his quæ audierant cogitabant, ut quod erat facile, adverterent fieri non posse, ut extrinsecus admittat aquam compago lignorum, si non emittit intrinsecus: si autem ab ea parte quæ intus est emittit, consequens esse ut ab ea etiam quæ est foris admittat. Sed et si hoc de compacto ligno verum esset quod ille dixit, quis me prohiberet de arca

¹ Gen. viii, 2. — ² 1 Petr. iii, 2. — ³ Forte placeat.

ex utraque parte bituminata, si possem aliquid aliud diceret, ut incertum esset quid horum, vel quid fortasse aliud tertium res illa significaret? Neque enim absurde dicitur, aut non etiam multo probabilius, per bitumen, quia violentum gluten et res ferventissima est, significatam esse charitatem. Unde enim dicitur in Psalmo, « Aggluti- » nata est anima mea post te ¹, » nisi flagrantissima charitate? Quæ quoniam præceptum est, ut sit nobis in invicem et in omnes, ideo et intus et foris arca bituminata. Aut certe quia scriptum est: « Charitas omnia tolerat ²: » vis ipsa tolerantiae tenax unitatis per bitumen significata est, quo ideo intus et foris arca illita est, quia intus et foris mali tolerandi sunt, ne pacis compago solvatur. In hac ergo disputatione nostra parcamus talibus interpretationibus, et apertum aliquid quo manifestetur Ecclesia requiramus.

X. Nempe scriptum est in libro Judicum: « Et Dixit » Gedeon ad Dominum, Quoniam tu salvum facies Israël » in manu mea, quemadmodum locutus es; ecce ego » pono vellus lanæ in arca, et si factus fuerit ros in vellere, in omnem vero terram siccitas, sciam quoniam sal- » vum facis in manu mea Israël, sicut locutus es. Et factum est sic: et diluculo vigilavit Gedeon in crastinum, » et expressit vellus: et decucurrit ros de vellere plena » pelvis aquæ. Et dixit Gedeon ad Dominum, Non irascatur furor tuus in me, Domine, et loquar adhuc » semel et tentabo adhuc semel in vellere. Fiat siccitas » in vellere tantum, in omnem autem terram fiat ros. » Et fecit Deus sic in nocte illa, et facta est siccitas in » vellere tantum, super omnem autem terram ros ³. » Non video quid hic aliud figuratum et prænuntiatum sit, nisi ut aream intelligamus orbem terrarum, locum

¹ Psal. LXII, 18. — ² I Cor. XIII, 7. — ³ Judic. VI, 36-40.

autem velleris populum Israël. Novimus enim illam quondam gentem divini sacramenti gratia tanquam cœlesti rore perfusam; cujus muneris per omnes in circuitu gentes, quia eo carebant, tanquam siccitas erat. Erat autem apud illum populum hoc munus in vellere, id est, in velamine et quasi in nube secreti, quia nondum fuerat revelatum. Nunc autem videmus orbem terrarum jam revelato rore saginari per Evangelium Domini nostri Jesu Christi, quod tunc in illo tegmine figurabatur: illam vero gentem amisso sacerdotio quod habebat, quia in Scripturis non intelligit Christum, tanquam in sicco vellere remansisse. Nec in talibus tamen rerum figuris, quamvis non videam quid hic aliud possit intelligi, volo quæramus Ecclesiam. Prorsus quæ alicujus vel talis interpretationis indigent, interim seponamus: non quia falsa sunt, quæ hoc modo de talibus tanquam involucris interpretando solvuntur, sed quia vel interpretem quærunt, nolo in eis nostra ingenia comparentur; sed aperta veritas clamet, luceat, in obturatas aures irrumpat, dissimulantium oculos feriat; nemo in eis latebris quærat falsæ suæ sententiæ locum, omnem conatum contradicendi confundat, omnem frontem impudentis elidat.

XI. O Donatistæ, Genesim legite. « Per memetipsum » juravi, dicit Dominus, Propter quod fecisti verbum hoc, » et non pepercisti filio tuo amantissimo propter me, nisi » benedicens benedicam te, et implendo implebo semen » tuum tanquam stellas cœli, et tanquam arenam quæ » secus oram maris est, et hæreditate possidebit semen » tuum civitates adversariorum, et benedicentur in semine » tuo omnes gentes terræ, quia obaudisti vocem meam ¹. » Quid ad hæc dicitis? An Judæorum nobiscum perversitate contenditis, ut dicatis in solo populo nato ex carne Abra-

¹ Gen. XXII, 16-20.

hæ? Sed Judæi Paulum apostolum non legunt in synagogis suis, quem vos legitis in conventiculis vestris: Quid ergo dicat Apostolus, audiamus. Querimus enim jam, quemadmodum intelligendum sit semen Abrahæ. « Fra- » tres, inquit, secundum hominem dico, tamen hominis » confirmatum testamentum nemo irritum facit, aut super- » ordinat. Abrahæ dictæ sunt promissiones et semini ejus. » Non dicit, et seminibus, tanquam in multis; sed tanquam » in uno, et semini tuo, quod est Christus¹. » Ecce in quo semine benedicuntur omnes gentes. Ecce testamentum Dei: aperite aures. « Hominis, inquit, confirmatum testa- » mentum nemo irritum facit, aut superordinat. » Quare vos irritum facitis testamentum Dei, dicendo nec in omnibus gentibus esse completum, et periisse jam de gentibus in quibus erat semen Abrahæ? Quare superordinatis dicendo, in nullis terris hæredem permanere Christum, nisi ubi potuit cohæredem habere Donatum? Non invidemus alicui: legite nobis hoc de Lege, de Prophetis, de Psalmis, de ipso Evangelio, de Apostolicis Litteris, legite, et credimus; sicut nos vobis legimus et de Genesi¹ et de Apostolo, quia in semine Abrahæ, quod est Christus, benedicuntur omnes gentes.

XII. Audite hoc idem testamentum ad Isaac etiam filium Abrahæ. « Facta est autem fames super terram, præ- » ter famem quæ ante facta est in tempore Abrahæ. Abiit » autem Isaac ad Abimelech regem Philistinorum in Ge- » rara: et apparuit illi Dominus, et dixit: Noli descendere » in Ægyptum, habita autem in terra quam tibi dixerò, » et habita in terra hac, et ero tecum, et benedicam te. » Tibi enim et semini tuo dabo omnem terram hanc: » et statuam jusjurandum tecum, quod juravi Abraham » patri tuo: et ampliabo semen tuum tanquam stellas cœli;

¹ Gal. iii, 15-17. — ² Gen. xxii, 18.

» et dabo tibi et semini tuo omnem terram hanc: et bene- » dicentur in semine tuo omnes gentes terræ, pro his quæ » obaudivit Abraham pater tuus vocem meam, et servavit » præcepta mea, et justitias meas, et legitima mea¹. » Respondete ad ista. Semen quippe Abraham, hoc idem semen est, et Isaac, quod est Christus. Quomodo enim venerit Christus ex tribu Juda in carne per virginem, quis quoquo modo Christianus ignorat?

XIII. Audite hoc idem testamentum ad Jacob. « Et exiit » Jacob a puteo Jurationis, et profectus est in Charram, » et devenit in locum, et dormivit in loco illo, quoniam » solis occasus erat: et sumpsit lapidem ex lapidibus loci, » et posuit ad caput suum, et dormivit in loco illo. Et vi- » sum vidit, et ecce scala stabilita super terram, cujus ca- » put pertingebat ad cœlum, et Angeli Dei ascendebant » et descendebant per illam: et Dominus incumbebat super » illam, et dixit: Ego sum Dominus Deus Abraham patris » tui, et Deus Isaac: Noli timere: terram, in qua tu dor- » mis super eam, tibi dabo eam et semini tuo. Et erit semen » tuum sicut arena terræ, et multiplicabitur supra mare, » et in Africum, et in Aquilonem, et ad Orientem. Et be- » nedicentur in te omnes tribus terræ, et in semine tuo. » Etece ego sum tecum custodiens te in omni via quacum- » que ibis, et reducam te in terram hanc: quia non te » derelinquam, donec faciam omnia quæ tecum locutus » sum². » Ecce qui promissioni resistitis, ecce quam firmum testamentum irritum facitis. Dicit Deus: « Non te » derelinquam, donec faciam omnia quæ tecum locutus » sum: » et vos contradicitis, dicentes ut vobis potius credamus quidquid criminis objicitis ignoto et ignaro orbi terrarum; Deo autem dicenti: « Non derelinquam donec » faciam, » non credamus.

¹ Gen. xxvi, 1-5. — ² Id. xxviii, 10-20.